

В. В. Пашкова,
магістрантка кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «КРИЗА» В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Нині зростає науковий інтерес до вивчення англомовної картини світу, аналізу її окремих елементів, зокрема, складових ядра лексики, що охоплюють значний обсяг культурологічної інформації світоглядного характеру і виражають світоглядні концепти. Картина світу перебуває у вербальному вираженні, а лексична система виступає у ролі однієї з ключових форм об'єктивації мовної свідомості індивіда. Закладена в мові модель світу бере на себе функцію збереження і передачі національної самобутності, акумулювання духовних і культурних традицій того чи іншого народу.

Робота присвячена когнітивному і лінгвокультурологічному дослідженню концепту «КРИЗА» в англійській мовній картині світу. Концепт «КРИЗА» нині є особливо актуальним, оскільки він наповнений великою кількістю функціональних відтінків, які по-різному сприймаються і відбиваються у різних сферах життєдіяльності людини.

У лінгвокультурологічній науці прийнято розділяти мовну й концептуальну картини світу. Остання представляє собою не лише систему понять про сукупність реалій навколишньої дійсності, а й систему смислів, втілену в ці реалії через слова-концепти; мовна ж картина світу є системою взаємопов'язаних мовних одиниць, яка відображає об'єктивний стан речей навколишньої дійсності і внутрішнього світу людини [Приходько 2018, с. 34]. Концептуальна картина світу представлена у вигляді концептів, які в сукупності складають концептосферу, а мовна картина світу – у вигляді значень мовних знаків, які утворюють сукупний семантичний простір мови.

Концепт як фіксований у свідомості та культурі результат осмислення та переживання людиною даного їй у досвіді фрагмента світу є базовим поняття когнітивної лінгвістики. Вслід за Н. Таценко будемо трактувати вербалізований концепт як різносубстратну одиницю когнітивної лінгвістики, що відображає знання і досвід людини та репрезентується у мові різними засобами (лексичними одиницями, фразеологічними одиницями, граматичними засобами, текстами) [Таценко 2008, с. 106]. Однією з головних функцій концептів є інтерпретація отримуваних даних, тобто вербалізовані концепти репрезентують у мові зміст окремого кванту інформації про світ, надають можливість оперувати цим змістом у мовленні і зберігають цю інформацію у пам'яті.

Концепт «КРИЗА» належить до дуже значних складових концептосфери сучасної людини, знаходить свій відбиток у різних сферах життя, що свідчить про складність ситуації, яка, зазвичай, має затяжний характер, поширений у політичному дискурсі і характеризує суперечливі суспільно-політичні процеси [Dafermos 2022, с. 14]. Це, своєю чергою, визначає особливу роль концепту у суспільно-політичному дискурсі. Важливо відзначити, що однією з функцій суспільно-політичного дискурсу, поряд із соціальноформуючою, стабілізуючою та нормативною, виступає маніпулятивна функція.

У мові концепт представлений значенням, або системою взаємозв'язаних значень, іншими словами лексико-семантичним полем (ЛСП), проте не кожна концептуальна сфера відповідає ЛСП, оскільки для цього вона повинна бути визначена (типізована) спільним концептом [Селіванова 2012, с. 45]. У когнітивній семантиці ЛСП – це фіксований та вербалізований фрагмент знань носія мови.

Центральну частину (ядро) семантичного поля концепту «КРИЗА» представляють такі синонімічні номінації, виявлені з опорою на лексикографічні джерела: *calamity, disaster, tragedy, catastrophe* [Oxford Learner's Thesaurus 2008]. Дані одиниці номінують непередбачену ситуацію або подію, що представляє труднощі для будь-кого/чого-небудь, що загрожує існуванню великої кількості людей або несе великі руйнування. Однак актуальна

інтенсивність їхньої семантики багато глибша за словникове значення поняття «криза», цей факт дозволяє віднести зазначені ознаки до імплікаційного значення досліджуваного концепту. Що стосується синоніму *emergency*, то його значення практично ідентичне значенню досліджуваного поняття *crisis*, тому ми вважаємо за можливе зарахувати обидва явища (*crisis, emergency*) до інтенціоналу ознакової градації, тобто до ядра семантичного поля досліджуваного концепту.

Периферійний синонімічний ряд заповнили номінації *turning point, change, break, destruction, decrease, fall, collapse, default, destabilization, inflation, recession*. Протилежний за значенням антонімічний ряд склали такі іменники, як *development, progress, advance, revival*. При всій протилежності значень антоніми, безсумнівно, відносяться до найтіснішої семантичної взаємодії лексичних одиниць у мові та мовленні [Загнітко 2007, с. 14–16].

Вербалізація концепту «КРИЗА» можлива за допомогою іменників, прикметників та дієслів сучасної англійської мови. В англійській картині світу досліджуваний концепт вербалізується за допомогою іменників – *crisis, decline, depreciation, default, fall, slump* та ін., а також прикметників (*economic, financial, ecological, food, military* та ін.). У сучасній англійській мові використовуються також і дієслова, які називають кризові процеси (*destabilize, collapse, leads out, create, destabilize, shake* та ін.) [Oxford Learner's Thesaurus 2008]. Ці одиниці здатні репрезентувати концепт «КРИЗА», відображаючи більшою мірою образно-емоційний і національно-специфічний боки досліджуваного концепту, вони розкривають його зміст з якісного боку.

Потенційна сполучність як властивість форми та значення слова *crisis*, тобто валентність, сформована наступним чином:

– Adj+N: *economic crisis, global crisis, credit bubble, total catastrophe, banking crash, international financial turbulence*;

– N+of+Object: *collapse of the global economy, the loss of a home, the collapse of Lehman Brothers, expectation of default*;

– N+V: *The crisis is worrying, the crisis gives rise to appeals, the crisis has reached an extreme degree of excitement*;

– V+N: *create a sudden change in policy*.

Висновки. Отже, концепт «КРИЗА» включений у предметну галузь не тільки комунікативної та когнітивної лінгвістики, філософії, культурології, психології, але і є актуальним для політичної науки, він повною мірою є уявним утворенням, що виступає як ядроутворююче поняття в комплексі споріднених предметів і явищ, що несуть зазвичай негативну конотацію. В англійській мовній картині світу функціонують різні мовні засоби вираження концепту «КРИЗА». Найбільш частотними є іменники (*crisis, fall, impoverishment, ruin, default, impoverishment, decline* та ін.) та прикметники (*economic, financial, political, environmental, global, local, past, expected* та ін.). Нами було виявлено менша кількість дієслів, які презентують компоненти, що входять до досліджуваної концептосфери (*destabilize, collapse, leads out, create, destabilize, shake* та ін.).

Література:

1. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії. Вид.2-ге, випр. і доп. Донецьк : ДонНУ, 2007.
2. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики: монографія. Запоріжжя: Прем'єр, 2018.
3. Селіванова О. Світ свідомості в мові: монографія. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 487 с.
4. Таценко Н. В. «Концепт» як ключове поняття когнітивної лінгвістики. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2008. №1. С. 105–110.
5. Dafermos M. Discussing the Concept of Crisis in Cultural-historical Activity Research: a Dialectical Perspective. *Hu Arenas*. 2022. Vol. 3. P. 1–20.
6. Oxford Learner's Thesaurus A dictionary of synonyms. – Oxford University Press, Diana Lea, 2008. 1008 p.

